

NOGET NYT HAR VIST SIG – stærkt og smukt!

**– festskrift til Grejsdal Kirkes
50 års jubilæum**

1. søndag i advent 2011

50 år med Grejsdal Kirke

I 50 år har den ligget og lyst op i alt det grønne på vestsiden af Danmarks største kløft – Grejsdalen. Den hvide kirke rejser sig ud af dalens skråning og giver, sit moderne udtryk til trods, mindelser om de gamle norske stavkirker. Det er stadig den nye kirke, for selv om 50 år er lang tid i et menneskeliv, så er det kun et øjeblik i kirkens mere end 1000-årige historie i Danmark.

(foto: Kirsten Nørgaard Poulsen, 1961)

Det er den første utraditionelle, moderne kirke i Danmark. Og den er tegnet i 1959 af Vejle-arkitekten Jens Malling Pedersen, der betragtede kirken som sit hovedværk.

Ved kirkens 40-års-jubilæum, hvor Erik Heides gyldne alter i kirken blev taget i brug, skrev han bl.a.:

"Jeg tror, at det at bygge en kirke er en ønskedrøm for de fleste arkitekter. Jeg kan ikke klart definere hvorfor, men det er som om, det at arbejde med og på en kirke på en eller anden måde foregår i et andet univers end byggeri i almindelighed.

Jeg vil ikke her skrive kirkens historie; men jeg er lykkelig for, at jeg gennem disse efterhånden mange år er blevet spurgt til råds, har fået lov til at bygge sognehuset, og i det hele taget følt mig hjemme”.

(foto: Flemming Christensen, 2001)

De første planer

I slutningen af det 19. århundrede voksede der en del industri op omkring Grejs Å, som med sit store fald fra Jelling til Vejle gav grundlag for udnyttelsen af vandkraften. Dermed øgedes også arbejderbefolkningen i dalen. Men vejen til Hover Kirke på bakketoppen mere end 80 meter højere og 4 kilometer vestpå var besværlig for dem. Så fra 1912 blev der holdt en månedlig gudstjeneste i lokaler på Grejsdal Skole.

Fra 1932 blev der ansat hjælpepræster i Hover sogn, som især skulle tage sig af sognebørnene i Grejsdalen. Men allerede tidligere rumlede der planer om bygning af en kirke i dalen. I en indførelse i menighedsrådsprotokollen fra oktober 1923 står der f.eks.: *”Denne Ordning gælder, indtil der eventuelt bliver bygget en Kirke i Grejsdalen”.*

I 1938 tog planerne så fart for alvor. Direktør Sten Wittrup fra Tæppefabrikken i Grejsdal skænkede en grund til byggeriet d. 27. maj, og allerede 8. juni afholdt menighedsrådet et sognemøde på Turisthotellet i Grejsdal, hvor planerne blev fremlagt. De fremmødte var meget positivt stemte. Aftenen efter blev der så holdt et sognemøde i Hover Forsamlingshus. Men her var der noget større skepsis over for forehavendet.

Unighed i sognet

Menighedsrådsprotokollen fortæller:

“Formanden indledte og gav Meddelelse om Grunden, som Tæppefabrikken havde skænket til Byggegrund for en Kirke. Efter at have omtalt, at Grunden var ideelt beliggende for den tættest befolkede Del af Grejsdalen, og at Kirkesagen i Grejsdalen var en gammel Tanke, der nu forhaabentlig var moden til Udførelse, men at der maatte bringes store Ofre fra Beboernes Side, talte Provsten om Kirken som det herligste Sted paa Jorden. Derefter talte Pastor Rasmussen og rettede en kraftig Opfordring til Folk om nu at tage den store Opgave op, som Bygningen af en Kirke er. Saa havde forskellige af Mødets Deltagere Ordet for at anbefale Sagen og spørge om forskellige Ting vedrørende Sagen.

Det vedtoges at nedsætte et Indsamlingsudvalg for at skaffe det nødvendige Beløb før der kan søges Statstilskud. Den nærmere Udformning af Indsamlingsmaaden overlodes til Udvalget [...] Pastor Danvad udtalte sin Glæde over, at Begyndelsen til arbejdet for en Kirke var gjort og bad Folk lægge Kræfterne i. Derefter sluttede Formanden Mødet”.

Aftenen efter holdtes der Møde i Hover Forsamlingshus. Der var ikke mødt ret mange. Provsten var ogsaa til Stede der. Formanden indledede og betonedede, at Mødet var berammet for at spørge Beboerne oven for Bakkerne, om de vilde være med i Arbejdet for en Kirke i Grejsdalen, hvor Halvdelen af Sognets Folk bor, idet man dog godt vidste, at det var i Grejsdalen de største Ofre skulde bringes for denne Sag.

Pastor Rasmussen omtalte derefter, hvor godt det gik i en hel Række Sogne, hvor man paa Grund af Udviklingen havde faaet bygget Kirker i nye Bebyggelser og altsaa havde to Kirker i Sognet. Han opfordrede derefter indtrængende Folk oven for Bakkerne til at være med i Arbejdet, da det ikke kunde siges at være dem uvedkommende”.

“Folkebladet” rapporterer d. 10. juni 1938 nogle af Hoverboernes reaktioner. Man hævdede, at “det hele var kommet meget overraskende, nærmest som et Chock for Hover”, så ganske vist måtte det “indrømmes, at der tiltrængtes en Kirke i Grejsdalen, men [...] det maatte være Dalens egne Folk, som løste denne Sag”. På trods heraf blev der dog nedsat et kirkebyggeudvalg, og en sogneindsamling blev igangsat 19. januar 1939.

Krigen sætter arbejdet i stå

På et møde på Hammerværket i 1938 blev det overladt til arkitekt Berthelsen, Vejle, at udarbejde en skitse til en kirke med 200 siddepladser og starte en indsamling blandt beboerne. Der skulle være præsteværelse, køkken, garderobe, toiletter, brændselsrum, kedelrum og ligkapel. Kirken skulle have et slankt spir, og i protokollen omtales også døbefont, prædikestol og alter, men ikke noget om orgel eller kirkeklokke.

(foto: Harry Christensen, 1960)

Men planerne fik en kort levetid. I september 1939 udbrød Anden Verdenskrig, og allerede d. 18. september skrev kirkebyggeudvalget til Kirkeministeriet med en henstilling om at byggeplanerne måtte stilles i bero. Efter krigens afslutning blev planerne så småt genoplivede. Der forestod en adskillelse mellem Jelling og Hover sogne, som ind til da have hørt sammen. Og i forbindelse med forhandlingerne om den kommende adskillelse skrev menighedsrådet i april 1945 til Kirkeministeriet, at *“at Sognepræsten maa se det som en af sine første og største Opgaver at faa rejst en Kirke i Grejsdalen”*.

Kapellet i Grejsdal bygges

Der skulle imidlertid gå yderligere 10 år inden der rigtig skete mere. De inden krigen indsamlede midler foreslog hverken helt eller halvt, så i 1952 blev planerne ændret i retning af at man ville indrette en hjælpekirkegård i Grejsdalen og i den forbindelse også bygge et kapel.

Wittrups Tæppefabrik (foto fra Grejsdal Lokalhistorisk Arkiv)

Det skulle ligge på en grund lige over for Wittrups tæppefabrik, en skråning som af de omkringboende børn blev brugt som kælke-

bakke, og hvor dalens beboere hvert år samledes omkring midsommerbålet.

*Kirken kom til at ligge bag huset længst til højre
(foto udlånt af Kirsten Skovbæk)*

Menighedsrådet udskrev en arkitektkonkurrence, og der indkom flere temmelig traditionelle forslag. I december 1955 meddelte Kirkeministeriet, at man ikke kunne godkende nogen af de indkomne forslag. Der blev så udskrevet en ny konkurrence, hvortil Jens Malling Pedersen indsendte sit meget utraditionelle forslag. 16. november 1956 blev der forelagt et budget for byggeriet på 237.000 kr., og Malling Pedersens tegninger blev godkendt. I april 1958 var så materialebevillingerne på plads, og så tog tingene fart. 25. maj 1959 blev grundstenen nedlagt af biskoppen over Haderslev Stift, Frode Beyer. Den anden sten af fru Ebba Wittrup og den tredje af sognepræsten, Rudolf Münster.

(foto: Harry Christensen, 1960)

8. april 1960 blev den 400 kg tunge klokke hængt op på kapellets østgavl. Den er støbt hos Taylor & Sons i Loughborough, hvor også klokkerne i St. Paul's Cathedral i London er støbt. Som mange kirkeklokker har den et motto: *"Mennesker der famler i dødens spor kalder jeg og samler om livets ord"*.

(foto: Harry Christensen, 1960)

Kapellet skulle egentlig indvies i forbindelse med den første begravelse. Men det opfattede mange som en noget ufestlig anledning. Så i stedet blev kapellet så taget i brug "til kirkelig brug" af biskop Frode Beyer ved en festgudstjeneste 22. januar 1961. Til stede var også Malling Pedersen, menighedsrådet og langt flere af sognets beboere end der var plads til. Første salme var "Lovsynger Herre, min mund og mit indre", og biskoppen indviede kapellet med ordene:

"Fyld da rummet med tak for Guds naade. Fyld det ikke blot i sorg, men kom i glædens stunder, naar et lille barn bringes til daaben, eller I giver jeres hjerte ved alterbordet. Da kommer der mer og andet til, saa jeg eller en anden kan indivi dette kapel til kirke. Jeg haaber at det sker snart, men til kristeligt brug indvier jeg dette rum i Faderens, Sønnens og den Helligaands navn".

I sin prædiken talte pastor Münster over ordene fra Hebræerbrevet: *"Jesus Kristus er den samme i går og i dag, ja til evig tid"*.

Pastor Münster
(foto: Kirsten Nørgaard Poulsen)

Allerede ugen efter blev den første søndagsgudstjeneste afholdt i kapellet, og i den forbindelse blev den første pige døbt i Grejsdalens nye kapel. Herefter blev der holdt gudstjeneste i kapellet hver anden uge. Ved den følgende gudstjeneste blev den første dreng døbt i kapellet.

19. marts blev det første hold unge konfirmeret i kapellet. Og ikke før 3. april fandt den første begravelse sted. Der havde med andre ord allerede fundet en del kirkelige handlinger sted, inden det oprindeligt havde været planen at det skulle ske.

8. juli 1961 fandt så den første vielse sted. Det måtte ske med dispensation, da det jo ikke skete i en kirke. Vielsen er i kirkebogen opført som *"hjemmevielse i Grejsdal Kapel"*.

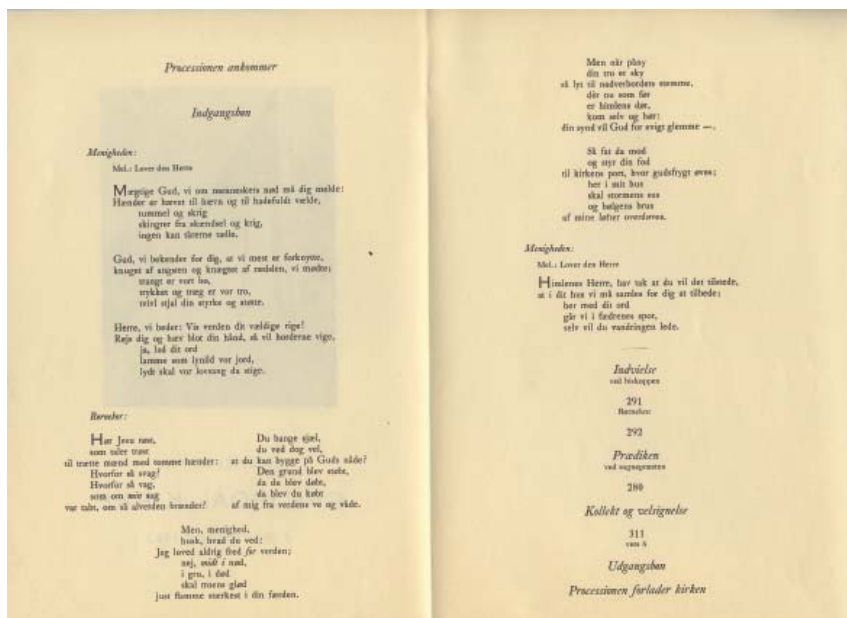
*Fra en af de første vielser. Graver Villy Nielsen yderst t.v.,
så bruden, og bagest vognmand Jens Therkildsen*
(foto udlånt af Aage Therkildsen)

Og kapellet bliver til en kirke

I hele denne periode havde der ikke været noget orgel i kapellet. Men man havde klaret sig med et harmonium udlånt af et medlem af menigheden. Og det blev anledningen til at kapellet snart kunne tages i brug som kirke.

Ifølge reglerne skulle der i sognet have været indsamlet en fjerdedel af byggesummen for at bygningen kunne kaldes en kirke. Og det havde man ikke opnået. Men Kirkeministeriet gik med til, at hvis man af egen kraft indsamlede det, som det ville koste at installere et orgel, så ville reglerne være opfyldt. Det gjorde man i løbet af 1961-1962, og den egentlige indvielse af kapellet til kirke kunne så finde sted 4. november 1962.

Pastor Münster skrev en kantate til indvielsen, som efter biskoppens forudgående godkendelse blev fremført af menigheden sammen med et børnekor fra Grejsdal Skole.

Indvielsens forløb (folder i kirkens arkiv)

I spidsen for processionen gik biskoppen og amtmand A.M. Wamberg. Her efter fulgte pastor Münster med Bibelen, provst Elmelund med alterkalken, efterfulgt af fire præster fra nabosognene med alterbog, disk og kande til altervinen. Kirkeministeren, Bodil Koch deltog også i indvielsen, og igen var kirken fyldt til bristepunktet med mennesker fra menigheden. Efterfølgende mente pastor Münster ganske vist, at mange flere burde have deltaget, men med over 200 deltagere havde det nu været svært for dem at få plads i kirken. Biskop Frode Beyer indviede kapellet til kirke efter en tale, hvor han bl.a. sagde:

“Noget gammelt er sprængt, og noget nyt har vist sig, stærkt og smukt. Der stod en menighed bag dette, ikke bare at opføre et kapel, men en kirke. [...] Derfor indvier vi nu denne kirke med glæde: den skal ikke blot være et kapel mellem grave, men her skal I se Guds godhed. Er I tynget af byrder, da skal I komme herop og se Guds godhed i de levendes land og fylde dette rum med lovsang og glæde og tak.”

Efter aftale med biskoppen holdt pastor Münster en “ikke for vidtløftig prædiken over dagens tekst” – Jesu ord til disciplene: “I er jordens salt”. Prædikenen sluttede med flg. ord:

“som teksten er egnet til Allehelgensdag, sådan er den som skrevet netop til den fest, vi holder i dag, vi som indvier den kirke, der som på trods knejser i sin stolte rejsning midt iblandt grave. Her skal den stå og uddele jordens salt, give den kraft som trodser udslettelse og tilintetgørelse med det evangelium, som her skal forkyndes, budskabet om Guds uudtømmelige kærlighed, som binder mennesket til ham for evigheden; søndag efter søndag skal slægt efter slægt samles under dette tag for at blive jordens salt, når kirkeklokken lyder; for – som der står skrevet på klokken: mennesker, der famler i dødens spor, kalder jeg og samler om livets ord.”

Efter selve indvielsen var der festmiddag i Hover Forsamlingshus med omkring 100 mennesker, heriblandt håndværkere fra byggeriet, arkitekten, biskoppen, kirkeministeren og amtmanden.

Fru amtmandinde Wamberg, biskop Frode Beyer, kirkeminister Bodil Koch, pastor Münster (foto: Oskar Jensen, 1962)

Kirke i de første 40 år

Grejsdal Kirke er bygget i en enkel stil over en langstrakt femkantet grundplan. Der er ingen vinduer i bygningen, men murværket er gennembrudt af 208 klare glassten som lukker lyset ind i rummet på ofte overraskende måder. I loftet stræber to rækker neonlys op mod tagspidsen over alteret. Kirken er hvidmalet både udvendig og indvendig. Loftet er udført i rå rafter, og det øvrige træværk er holdt i røde og blå toner eller forgyldt. Gulvet er udført i Hasleklinker, dog er koret beklædt med et dybblåt tæppe. Skib og kor udgør et stort samlet rum. Dog er koret lidt smallere, og er forhøjet med

to trin. I korets sydside er prædikestolen bygget ind i en rødmalet tremmevæg. I nordsiden er et lille pibeorgel på 5 stemmer, som i 1969 blev bygget ind i en tilsvarende tremmevæg. Knæfaldet er udført i sortmalet jern, egetræ og lyst skind. Midt i den åbne plads står døbefonten, der er udført som en kraftig, klar glasskål, hvilende på en opsats af sortmalet jern. Alterbordet var oprindeligt i egefiner og indsat i en lille "alterhule", en udskæring i væggen, og herover hang et glathøvlet, forgyldt trækors. Herover var anbragt et Kristus-monogram omgivet af bogstaverne alfa og omega. Alt i alt meget enkelt og funktionelt.

(foto: Susanne Hvidtfelt Hansen, 2000)

Det fungerede i 40 år uden de større ændringer. Man fik et teleslyngeanlæg i 1965, og automatisk klokkeringning kom til i 1996. Men omkring årtusindskiftet tog en ny udvikling fart. Sognepræst Søren Due, menighedsrådet og mange andre følte, at enkelheden var begyndt at virke lidt fattig, så noget nyt måtte bryde frem. Og i årene 2003-2006 blev kirken gennemgribende renoveret både udvendig og indvendig.

(foto: Karl Johan Gabel)

Arkitektens drøm opfyldt

En afgørende del af dette projekt var arbejdet med altervæggen, som i de mange år havde stået i den allermest bare og enkle form. Man fik kontakt med billedkunstneren Erik Heide, og der kom et stærkt samarbejde i stand mellem Malling Pedersen, Erik Heide og menighedsrådet, som blev udmøntet i kirkens nuværende alter, hvor motivet er den sidste nadver.

*Erik Heides forslag til alter
(foto: Flemming Christensen, 2002)*

Det blev taget i brug skærtorsdag 2003. Det er et helstøbt og stærkt virkende værk, udført af Erik Heide i et tæt samarbejde med kirkens arkitekt og sognets menighedsråd. Erik Heide skriver selv herom:

”På en måde har det ikke været svært at arbejde med en ny alterudsmykning i Grejsdal kirke, der ligger der i skrænten, og ligesom en norsk stavkirke gror naturligt frem af landskabet. Fra arkitekt Jens Malling Pedersens hånd var alt nærmest givet:

Det ville være synd og skam at gøre noget radikalt i det smukke helstøbte kirkerum, et sjældent sakralt rum med en dramatisk form – opad, og et dramatisk lys – indad, og det store slanke kors som det alt samlende i rummet. Kun alterbordet og dets omgivelser virkede lidt forsagte og svage i rummet, så der ville jeg prøve at gøre noget andet, skabe et større og udpræget bord og over bordet et lysende felt, en stor glorie over de tolv, der var samlet med Jesus den aften, nadveren blev indstiftet. Det store kors er stadig det store kors og det samlende i kirkerummet, men i den nye udformning har jeg i bronzen prøvet at skabe spor af det, der gik forud for påskemorgen. Korset er nu tomt, det hænger højt, vi kan alle se det i kirkens smukke rum – det rummer lys og håb”.

(foto: Flemming Christensen)

Og Malling Pedersen skrev ved samme lejlighed:

”Det, der nu er sket, er efter min mening epokegørende. Erik Heides ombygning af altervæggen er genial og giver en fylde i rummet og en sakral værdighed, der løfter kirkerummet op i en højere sfære. Jeg er taknemmelig for at have været inddraget i denne proces, og selv om jeg ikke oplever det næste jubilæum, vil kirken altid stå som et højdepunkt i min karriere – i mit liv.”

Kirke i 50 år

Malling Pedersen nåede ikke at opleve det næste jubilæum. Han døde i 2008 og er begravet lige neden for kirkens østgavl. Men han nåede at opleve også ibrugtagningen af det elektroakustiske orgel med 19 barokstemmer og 19 romantiske stemmer, som blev anskaffet i 2005. Spillebordet er anbragt på pulpituret, og lyd giverne står bag altervæggen, så lyden kan strømme ud i kirkerummet gennem altervæggens åbninger, sådan som arkitekten oprindeligt havde forestillet sig at det skulle være. Han opfattede dette som "prikken over i'et" og erklærede, at nu stod kirken endelig som han havde ønsket at den skulle være.

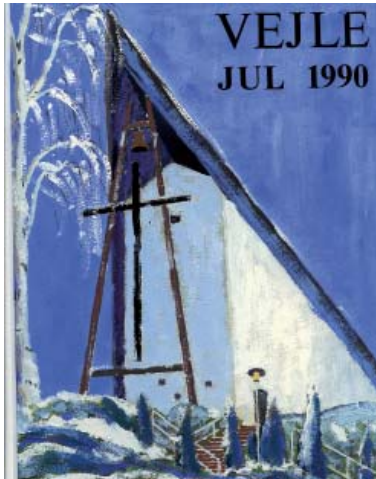
Besøgende udefra har ofte sagt at det er en af de smukkeste kirker de har set – og menigheden kan kun være enig: Grejsdal kirke er et smukt og værdigt helligsted.

Noget nyt er vokset frem – med dybe rødder i traditionen.

(foto: Susanne Hvidtfelt Hansen, 2000)

Datoer i kirkens historie

(tegnet af Tage Jul Nielsen)

- Oktober 1923: En indførelse i menighedsrådsprotokollen viser ønsket om en kirke i Grejsdal.
- 27. maj 1938: Steen Wittrup skænker en grund til kirkebyggeriet – tilbudet udløber i 1943.
- 8. juni 1938: Sognemøde om kirkebyggeriet afholdes på Turisthotellet i Grejsdal.
- 9. juni 1938: Sognemøde om kirkebyggeriet afholdes i Hover Forsamlingshus.
- 19. januar 1939: Sogneindsamling sat i gang til bygning af kirke i Grejsdal.
- 18. september 1939: Kirkebyggeudvalget henstiller til Kirkeministeriet at planerne henlægges p.g.a. krigen.
- 15. april 1945: Menighedsrådet skriver til Kirkeministeriet i anledning af den forestående sogneadskillelse fra Jelling, "at Sognepræsten maa se det som en af sine første og største Opgaver at faa rejst en Kirke i Grejsdalen".
- 1952: Planer om bygning af kapel på en hjælpekirkegård i Grejsdal udarbejdes. Flere arkitekter kommer med forslag.

- 16. december 1955: Kirkeministeriet meddeler at man ikke kan godkende de foreliggende forslag.
- 16. november 1956: Der forelægges et budget for byggeriet på 237.000 kr. Jens Malling Pedersens tegninger godkendes. Kommunen skænker en grund og Wittrup yder et langfristet rentefrit lån.
- April 1958: Materialebevilling til bygning af kapel er på plads.
- 25. maj 1959: Grundstenen nedlægges.
- 8. april 1960: Den 400 kg tunge Taylor-klokke ophængt.
- 22. januar 1961: Kapellet indviet "til kirkelig brug" af biskop Frode Beyer.
- 29. januar 1961: Første gudstjeneste afholdes. Herefter gudstjeneste hver anden uge. Første dåb af en pige i Grejsdal Kapel.
- 12. februar 1961: Første dåb af en dreng i Grejsdal Kapel.
- 19. marts 1961: Første konfirmation i Grejsdal Kapel.
- 3. april 1961: Første begravelse fra Grejsdal Kapel.
- 8. juli 1961: Første vielse i Grejsdal Kapel.
- Efteråret 1961: Efter en husstandsindsamling anskaffes et orgel. Herefter kan kapellet indvies til kirke.
- 4. november 1962: Kapellet indviet til kirke af biskop Lindgaard.
- April 1965: Teleslyngeanlæg installeret.
- 1969: Et nyt orgel anskaffes og installeres over for prædikestolen.
- 1. november 1987: Kirkens 25 års jubilæum fejres.
- 1996: Der anskaffes anlæg til automatisk klokkeringning. Kun kimning foretages nu manuelt.
- 2001: Planer for indvendig renovering i samarbejde mellem Malling Pedersen, Erik Heide og Menighedsrådet.
- Foråret 2002: Erik Heides forslag til alter vedtages af et begejstret menighedsråd.
- 1. november 2002: Fejres kirkens 40 års jubilæum.
- 17. april 2003: Efter gennemgribende renovering af kirken tages den atter i brug – nu med det nye alter.

- 2005: Elektroakustisk orgel på 2 x 19 stemmer tages i brug. Malling Pedersen erklærer at "det var prikken over i'et" – nu er kirken endelig som han havde forestillet sig det.
- November 2011: Kirkens 50 års jubilæum fejres.

(foto: Flemming Christensen)

Fakta om kirken

Grejsdal kirkes adresse er: Grejsdalsvej 221, 7100 Vejle.

Kirken har 150 siddepladser.

Marcussen-orgel med 5 stemmer og 1 manual, uden pedal. Elektroakustisk orgel fra Skandinavisk Orgelcentrum med 19 barokstemmer og 19 romantiske stemmer.

Åbningstid: mandag-fredag kl. 9.00-15.00, samt i forbindelse med kirkelige handlinger.

Juni - august åben alle dage kl. 9.00-15.00.

Kirkekontor: Hover Kirkevej 78, 7100 Vejle. Tlf.: 75 85 31 56

Kirkegårds kontor: Grejsdalsvej 221, 7100 Vejle. Tlf.: 75 82 48 87

Mere om Grejsdal Kirke

<http://www.hover-grejsdal-kirke.dk>

Om festskriftet:

Teksten er skrevet af kirketjener Flemming Christensen.

Tak for alle der har bidraget med oplysninger og billeder – ingen nævnt, ingen glemt.

(foto: Karl Johan Gabel, 2000)

(forsidefoto: www.arkitektur.dk)